

Слово про колегу

Писати про доктора педагогічних наук, професора Ніжинського державного університету **Юрія Івановича Бондаренка** мені легко і водночас відповідально. Легко тому, що знаю його вже більше тридцяти років спільної роботи на кафедрі української літератури, методики її навчання та журналістики у славленого Гоголівського вишу, яку він очолює. Ми друзі, колеги, вихованці однієї науково - методичної школи, яка сформувалася в Україні на початку 2000 – х років ХХІ століття. Нас багато що об'єднує. Ми - випускники філологічного факультету Ніжинського державного ордена Трудового Червоного Прапора педагогічного інституту імені М.В. Гоголя, щоправда я закінчив його у 1977 році, а Юрій Іванович у 1985. Вихованці літературної студії славленого педінституту, якою керував на той час член Спілки письменників СРСР, літературний критик Павло Олександрович Сердюк. Отож, у нас багато спільного: викладачі, наставники, наукові уподобання та інтереси, літературне захоплення.

Відповідально ж тому, що за такий тривалий час спілкування є небезпека втратити щось головне, визначальне, те, що власне і формує стержневу основу людини. Отож, почну з головного..., ми – друзі! Визначальними рисами у наших стосунках є взаємоповага, спільність наукових інтересів, повага до думки один одного, а ще відданість обраній професії – бо у своїй суті, ми – Учителі. Доля звела нас у далекому вже 1992 році на кафедрі викладання мов і літератур Ніжинського державного педагогічного інституту імені Миколи Гоголя, якою керувала кандидат педагогічних наук, доцент Світлана Панасівна Лукач. Наша кафедра стала другою такою фаховою кафедрою, яка була створена у мережі педагогічних навчальних закладів України. (Першою, як і годиться флагману, стала кафедра Київського державного педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова). Саме аспірантом цієї кафедри і став Юрій Іванович Бондаренко.

Отож, два міських юнака, молодих учителя, які вже мали досвід роботи у сільських школах, зустрілися у затишку наукової кафедри. Я не випадково наголошую на цьому, бо це визначально... Мене зрозуміє тільки той, хто щоденно підхоплювався на перший приміський автобус, щоб дістатися села і о 8-30 зайти до класу та привітатися: «Доброго дня, діти!». Це – вагомо! Юрій Іванович і до сьогодні не зрадив учительському покликанню.

Світлана Панасівна взяла за правило брати на кафедру лише тих педагогів-методистів, які мали досвід практичної роботи в школі. Так зі шкіл міста прийшли на кафедру досвідчені викладачі Людмила Сергіївна Лушнік, Лінда Сергіївна Пасічник, Галина Іванівна Лисенко, а поряд з ними науково мотивована молодь: Юрій Бондаренко, Лариса Мисник, Люба Драчук, Олександр Забарний...

Нас об'єднувало палке бажання творити, дошукуватися до основ методики як педагогічної науки, шукати нові витoki методичних систем. Це бажання сформував у нас вікопомний наш вчитель і наставник, кандидат педагогічних наук, доцент Петро Матвійович Дробот, який у наші студентські роки викладав «Шкільний курс методики навчання літератури», а продовжуючи працювати на кафедрі, уважно стежив: чи добре ми опанували його науку?

Ми не лише опанували і вже мали певний досвід роботи, ми – були закохані в неї..., бо розуміли її важливість для розвитку української школи. Методика викладання української літератури – наука порівняно молода, вона не мала навіть століття свого розвитку. Імперські амбіції нашої північної сусідки, нині країни-агресорки, були підпорядковані лише одній меті – нищити усе українське. Перший підручник з методики, написаний українським вченим, професором Олександром Дорошкевичем, побачив світ у 1921 році, а вже у 1925 році, за наказом союзного міністерства, був заборонений, вилучений із бібліотек, а самого вченого репресували... У криваві 30-ті роки ХХ століття, «епоху розстріляного Відродження», було фізично знищено 148 українських письменників, квіт української літератури, а ще кілька сотень було репресовано і кинуті до радянських таборів. З 62 вчених-мовознавців, членів Академії наук України, 60 було репресовано. Тож про який розвиток науки могла йти мова?! Коли запорукою професії ставало власне життя... Лише на початку 60-х років ХХ століття, час «хрущовського потепління», українська методика літератури зробила свої перші кроки становлення. Науковим центром її став Київ. Вчені-методисти згуртувалися тоді у двох наукових лабораторіях: у Київському державному педагогічному інституті імені М.Горького (нині Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова) навколо першої жінки-доктора педагогічних наук, професорки Тетяни Бугайко, вихованки Ніжинського педагогічного інституту. На кафедрі тоді почали працювати згодом корифеї української методичної науки: Євген Пасічник, Петро Хропко, Олександра Бандура. Друга наукова лабораторія була заснована в Українському науково-дослідному інституті педагогіки (УНДІП) під орудою академіка Олександра Мазуркевича. У лабораторії працювали Всеволод Неділько, Ніла Волошина, Олександр Біляєв, Зоя Шевченко. Це були наші вчителі, наукові наставники..., саме вони підготували нову плеяду вчених-методистів, які у 2000-х роках вже нового ХХІ століття продовжили розвивати методичну науку. Це – доктори педагогічних наук, професори Анатолій Ситченко (Миколаїв), Світлана Жила (Чернігів), Ольга Куцевол (Вінниця), Ганна Токмань (Переяслав-Хмельницький), Василь Шуляр (Миколаїв), Ольга Слоньовська (Івано-Франківськ), Таміла Яценко, Олександр Міхно (Київ), Василь Пахаренко (Черкаси). До цієї плеяди належить і мій дорогий колега, Юрій Бондаренко (Ніжин).

У науку Юрій Іванович увійшов стрімко і впевнено... Перекоаний, що причиною цього успіху стали його наставники (науковим керівником кандидатської дисертації був доктор педагогічних наук, професор Євген Андрійович Пасічник; науковим консультантом докторської дисертації – доктор філологічних наук, професор Володимир Федорович Погребенник), а ще його широкі, багатопланові наукові знання та уподобання. З них він зумів обрати головне, актуальне, сконцентруватися на ньому, визначити чіткі критерії теоретичних положень, опробувати їх на практиці, обговорити у науково-методичній періодиці, а вже потім вийти на наукове узагальнення.

Отож, свій шлях у науці Юрій Бондаренко розпочав у 1993-1996 роках, навчаючись у аспірантурі Київського національного педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова. У 1997 році він захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю 13. 00. 02 – методика навчання (українська література) і отримав науковий ступінь кандидата педагогічних наук. Тема наукового дослідження була надзвичайно актуальною: «Формування в учнів активної настанови на національне відродження України в процесі вивчення творчості поетів-шістдесятників». Це була одна із магістральних проблем тогочасної української школи. Формування національної самосвідомості молодого покоління незалежної держави стало соціальним замовленням України, адже йшов лише п'ятий рік омріяної незалежності ... І це державне замовлення, як показала подальша історія України, було успішно реалізоване. У 2000 році Юрій Іванович отримав звання доцента кафедри методики викладання української мови і літератури. А в 2003 році, у столичному видавництві «Академія», побачила світ перша книга подружжя Алли і Юрія Бондаренків «Час вибору. Вивчення творчості Василя Стуса у школі». Я глибоко переконаний, що цей навчальний посібник став одним із кращих методичних посібників українського літературознавства наступних років і не втратив своєї актуальності до нині.

З 2006 до 2009 року доцент Юрій Бондаренко перебував у докторантурі Київського національного педагогічного університету. За тему наукового дослідження обрав проблему: «Теорія ті практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи» (науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Володимир Федорович Погребенник). У 2010 році успішно захистив докторську дисертацію і отримав науковий ступінь доктора педагогічних наук, а у 2012 році вчене звання професора. Його науковий доробок становить понад 300 наукових праць опублікованих у фахових виданнях України та зарубіжжя. Серед них наукові монографії та посібники : «Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи»(2009), «Методика шкільного вивчення української літератури на засадах ідеаційно-концептуального підходу: теорія і практикум»

(2012), «Вивчення образів-персонажів літературного твору в школі: теорія і практикум» (2015), «Загальна модель шкільного навчання української літератури» (2017) та інші.

Цілком зрозуміло, що, як колега, я ґрунтовно опрацював і проаналізував науковий доробок мого товариша. Радів виходу кожної його наукової публікації, які часто ми обговорювали, а тому з впевненістю можу заявити: Юрій Іванович – цікавий і самобутній вчений - новатор, якому притаманні риси глибокого аналітика, вдумливого практика, талановитого популяризатора. Науково плідними стали останні роки його педагогічної діяльності. Учений-методист намагається розширювати діяльнісне поле уроку літератури, постійно пропонує педагогам України нові види роботи, які є продуктивними для розвитку учнів. У центрі уваги науковця перебувають шляхи шкільного аналізу літературного твору. Юрій Іванович – автор ідеаційно-концептуального аналізу, основною метою якого є формування світогляду школярів. Бондаренко – розробник багатьох варіантів пообразного аналізу. У полі наукових інтересів ученого проблема уроку літератури як дидактичної структури. Така плідна наукова праця отримала визнання колег. Рішенням Вченої ради Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя професор Юрій Бондаренко висунутий на здобуття наукової премії імені Григорія Вороного Чернігівської обласної державної адміністрації за 2023 рік, з чим я його сердечно вітаю.

І усі ці роки професор Юрій Бондаренко не полишав учительської роботи. Залюблений у школу, рідну українську літературу, допитливі очі школярів Юрій Іванович пов'язав свій педагогічний шлях із Ніжинським обласним педагогічним ліцеєм, який був створений при Ніжинському педагогічному інституті ще у 1993 році. Пов'язавши свою долю з ліцеєм для обдарованої молоді ще у часи навчання в аспірантурі Юрій Бондаренко і до сьогодні лишається відданий обраному покликанню. Це про таких як він визначний український педагог Василь Сухомлинський сказав: «Серце віддає дітям!». Працюючи у системі загальноосвітньої школи професор Ю. Бондаренко отримав чудову можливість адаптувати свої наукові знання і гіпотези в практику української освіти. Для нього ліцей – це своєрідна науково-методична лабораторія, яка дозволяє йому втілювати у практику життя найсміливіші наукові проекти. Його педагогічна діяльність високо оцінена державою. Він має звання «учитель-методист», нагороджений чисельними Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, обласного управління освіти, а щонайголовніше, його ЛЮБЛЯТЬ УЧНІ і поважають батьки та колеги.

Юрій Іванович працює і в галузі літературознавства. Враховуючи особливості художньо-історичного моделювання, він здійснив авторське прочитання творів багатьох українських письменників: повісті «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького, казки «Фарбований Лис» та поеми «Мойсей» І.Франка, повісті «Тіні забутих предків» М.Коцюбинського, роману «Сонячна

машина» В. Винниченка, повісті-поєми «Поза межами болю» О.Турянського, роману «Марія» У. Самчука, роману «Диво» П. Загребельного, роману «Берестечко» Л. Костенко, поезії В. Стуса, новелістики М. Хвильового і цей перелік можна продовжувати.

Та повернуся до наших дружніх стосунків... Отож, захистивши майже одночасно кандидатські дисертації зі спеціальності 13.00.02 (методика літератури), наші життєві долі дещо розійшлися. Юрій Іванович продовжував підкорювати вершини науки, долаючи усі перешкоди, які траплялися на його нелегкому шляху. Мене ж доля повела іншою, не менш складною дорогою – адміністративною. Працював у рідному університеті завідуючим навчальним відділом, проректором з гуманітарних питань та виховної роботи, проректором з навчально-методичної роботи; з 2003 до 2018 року очолював філологічний факультет Гоголівського вузу. Та увесь цей час ми продовжували бути членами однієї кафедри, викладали свою улюблену навчальну дисципліну і ..., завжди, збираючись за гостинним кафедральним столом, підіймали третю чарку: «за шалене кохання до нестями і методика, як науку...».

Працюючи тривалий час деканом факультету мені довелося пізнати ще одну грань педагогічного таланту Юрія Івановича – організаторську. З 2010 року колеги обирали професора Ю. Бондаренка завідувачем кафедри. У зв'язку з численними реорганізаціями змінювалися назви кафедри, її чисельний склад, відкривалися нові спеціальності, розширювалися наукові горизонти ..., незмінним лишався керівник. У чому ж феномен професора Бондаренка? Перш за все - у вродженій толерантності і доброті... Це не заважає бути йому вимогливим, поступальним, принциповим..., але у своїй суті – він добра людина і об'єктивна. Посада декана дуже часто змушувала мене шукати компроміс при вирішенні складних виробничих питань і я вдячний Юрію Івановичу, що він з розумінням ставився до цього. Ми завжди добре розуміли один одного, а тому за багато років спільної роботи не мали жодних конфліктів. Хоч професор Бондаренко людина принципова і безкомпромісна (особливо в питаннях наукової доброчесності). Усі поставлені виробничі завдання він виконував якісно і своєчасно, цього ж вимагав і від підлеглих. Атмосфера на кафедрі завжди була товариська, а тому колеги з розумінням ставилися до його вимог. Професор Юрій Бондаренко – людина творча і ініціативна. Очолювана ним кафедра стала ініціатором проведення Всеукраїнської наукової конференції «Бугайківські читання» на які з'їжджалися вчені методисти з усіх куточків України. Проведено шість таких наукових конференцій, остання у 2018 році. Після чергового реформування, коли до структури кафедри долучили ще дисципліни курсу історії української літератури, журналістику та історію української культури, науковці зорганізували і стали проводити нову Всеукраїнську конференцію: «Літературна творчість вихованців Ніжинської вищої школи: гуманітарний дискурс», яка також набула широкої популярності

в Україні. Проведено уже три таких наукових зібрання. Тай не дивно, адже за більше як двохсотлітню історію Ніжинської вищої школи понад 500 її випускників залишили свої друковані твори в скарбниці української культури. Лише у ХХ столітті 86 літераторів і літературознавців були прийняті до лав Спілки письменників України, серед них Шевченківські лауреати Євген Гуцало, Юрій Збанацький, Леонід Горlach; відомі письменники українського зарубіжжя – Ольга Мак, Леонід Полтава, літературознавці Петро Одарченко та Іван Кошелівець. Так що поле для наукових досліджень широке...

Серед цих вихованців вишу, які «грішать красним письменством», і автор цих рядків, і герой цієї оповіді ... Юрій Іванович пройшов свою стежку на ниві поетичній і впевнено долає мистецький шлях як літературознавець і прозаїк. Він автор двох збірок художньої прози – «Фарца» (2017) та «Шахтар 1:1 «Бешекташ» (2019) – це збірки оповідань написані у стилі «химерної прози».

У першій своїй книзі *Юрій Іванович* (літературне псевдо) проявив себе як неперевершений оповідач, майстер фантастичного сюжету. У кращих традиціях Юрія Щербака та Євгена Гуцала він змалював життя українського провінційного містечка з його вадами та здобутками. Вийшло цікаво, самобутньо і напрочуд актуально... Книга одразу завоювала численну аудиторію прихильників, отримала багато позитивних відгуків критиків. Друга книга автора додала нових фарб до мистецької палітри письменника. Юрій Бондаренко значно додав у глибині авторського сприйняття світу. Він став більш переконливим, саркастичним, виразніше окреслив свою авторську позицію. Його твори викликали жваве зацікавлення як у дослідників літератури (ГалинаТокмань, Оксана Капленко, Людмила Остапенко, Людмила Матвеева), так і у літературних критиків (Анатолій Шкуліпа, Олександр Гадзинський, Лесь Хонда). Проте, на мою думку, автор лише на початку письменницького шляху, а тому кращі його твори ще попереду. Я дуже на це сподіваюсь і очікую.

На життєвому шляху моїм другом Юрієм досягнуто багато, реалізовані усі найсокровенніші мрії, і велика заслуга у цьому належить його родині. Свою дружину, а відтак і свою Долю, Аллу, Юрій Іванович зустрів ще у студентські роки... Прийшов на засідання літературної студії, читали вірші..., юнакові сподобалися вірші білявки-першокурсниці. Вирішив їй про це сказати..., підійшов, відрекомендувався : «Бондаренко Юрій Іванович, а у відповідь – Бондаренко Алла Іванівна». Вони виявилися не лише однофамільцями, тобто людьми з однаковими прізвищем та по-батькові, вони виявилися людьми з однаковим світосприйманням, уподобаннями, духовними запитами... Саме про таких кажуть: « Їх поєднала Доля!».

Алла Іванівна Бондаренко народилася на Сумщині, у містечку Кролевець, в учительській родині. Її мама, Поліна Миколаївна, у три роки навчила доньку читати. З тих пір книга назавжди увійшла у долю юнки. Визначально рисою

характеру Алли Іванівни є творча активність. Вона завжди має бути першою... Школу закінчила із золотою медаллю, інститут – з відзнакою, навчаючись в аспірантурі, а згодом і докторантурі - доточно підготувала дисертації..., її наполегливості можна позаздрити. Нині доктор філологічних наук, професор Алла Іванівна Бондаренко знаний в Україні мовознавець, автор кількох наукових публікацій, монографій : «Текстово-світоглядні моделі художнього мово мислення ХХ століття» (2009), «Темпоральність у поетичній мові ХХ століття» (2013), «Образна семантика темпоральності українських поетичних текстів ХХ століття» (2017). Наукові праці Алли Бондаренко друкувалися у зарубіжних виданнях Австрії, Німеччини, Болгарії, Угорщини, Румунії та ін.

З їхньої любові народилася донька Олеся, яка успадкувала від батьків любов до слова поетичного. Вона – лауреат кількох поетичних конкурсів, її твори друкувалися у колективних збірниках та антологіях України. Нині Олеся Бондаренко аспірантка Кембриджського університету (Великобританія). Ось така родина у героя моєї оповіді. Непересічна родина нової української інтелігенції, яка стала складовою еліти нації.

Вітаючи свого друга і колегу Юрія Івановича Бондаренка з 60-літтям хочу побажати йому міцного здоров'я, наукового довголіття, творчої енергії і нових життєвих перемог.

З повагою – Олександр Забарний, заслужений працівник Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук, доцент, член НСПУ.